

K3.1.1. Miért jobb a bevándorlók foglalkoztatási mutatói?

KÁROLYI RÓBERT

Mint a főszövegből kiderül, a külföldi születésűek foglalkoztatási rátája magasabb, mint a Magyarországon születetteké. A következő elemzés célja, hogy feltárjuk a ráták különbségének összetevőit.

Az eddigi regressziós elemzések arra utalnak, hogy ha figyelembe vesszük az egyének iskolázottságát, életkorát, lakóhelyét, a külföldi születésű népesség foglalkoztatási esélyei gyakorlatilag nem, vagy alig térnek el szignifikánsan a Magyarországon születettekétől – vagyis hogy jórészt a csoportok összetételének különbségei magyarázzák az eltéréseket. Célszerű a különbséget olyan módszer segítségével is vizsgálni, amely megengedi, hogy az általunk megfigyelt változók hatása eltérő legyen a csoportok között. Ez azért fontos, mert a megfigyelt foglalkoztatási ráták különbsége nemcsak összetétel-különbségekből adódhat, de abból is, hogy az egyes tulajdonságok nem azonos módon járulnak hozzá a csoportok foglalkoztatottságához. Az egyes csoportok átlagos kimenetei közötti különbség az Oaxaca–Blinder-féle dekompozíciós eljárással tényezőkre bontható (Blinder, 1973, Oaxaca, 1973). A következőkben ennek a módszernek egy változatát használva hasonlítjuk össze a bevándorló és a honos népesség foglalkoztatási rátáit.

Először az összehasonlított csoportok esetén külön-külön, a legkisebb négyzetek módszerével becsüljük a foglalkoztatás valószínűségét. Figyelembe vesszünk iskolázottságot, életkort, családi állapotot és egyéb egyéni tényezőket. A becslések eredményei alapján a bevándorló és a fogadó népesség foglalkoztatási rátájának a különbsége következőképpen is tényezőkre bontható:

$$\begin{aligned} \Delta E &= E_b - E_m = (c_b - c_m) + \\ &+ \sum_{i=1}^k \frac{\bar{x}_b^i + \bar{x}_m^i}{2} (\beta_b^i - \beta_m^i) + \\ &+ \sum_{i=1}^k \frac{\beta_b^i + \beta_m^i}{2} (\bar{x}_b^i - \bar{x}_m^i), \end{aligned}$$

ahol b és m indexek a bevándorló és az országban született népességet jelölik, továbbá c jelöli a becs-

lések konstansait, \bar{x} jelöli a változók átlagait, β a becsült együtthatókat, k pedig a változók számát.

Az egyenlet jobb oldalán szereplő első kifejezés a konstanshatás, a második a paraméterhatás, a harmadik pedig az összetételhatás. A konstans különbséget ($c_b - c_m$) úgy értelmezhetjük, mint a nem megfigyelt tényezők hatását, vagyis azt a különbséget, amely akkor állna elő, ha a csoportok mind összetételük, mind a becsült paraméterek szempontjából egyformák lennének (Galasi, 2002). A paraméterhatás a becsült együtthatók különbségéből adódó eltérés. Azt mutatja meg, mekkora lenne a ráták különbsége, ha a konstansok megegyeznének, és a két csoport összetétele azonos lenne a megfigyelt változóknak. Az összetételhatás a különbség azon része, amely a változóátlagok eltéréseinek köszönhető. Ez utóbbit azt mutatja, mekkora lenne a két csoport foglalkoztatási rátája közötti különbség, ha a foglalkoztatásuk valószínűségét az egyes tényezők egyformán befolyásolnák, és a konstans is megegyezne.

Két külföldi csoportot különböztetünk meg. Az egyikbe tartoznak azok, akik Románia, Szlovákia, Szerbia vagy Ukrajna területén születtek (határon túliak), míg a másikba mindenki más, aki nem Magyarországon született. Vizsgálatunk elsősorban az utóbbi csoportot tekinti a bevándorló népességnek. A megkülönböztetés azért fontos, mert a szomszédos országokból Magyarországra irányuló migráció sajátos jellegzetességek különböztetik meg.¹ Az *K3.1.1.1. táblázat* mutatja a csoportok foglalkoztatási rátáit a vizsgált 25–64 éves népességben.

A bevándorló férfiak rátái 11–12, a bevándorló nők rátái 5–8 százalékponttal magasabbak, mint a helyi népességé. A szomszédos országokból érkező csoport esetében a ráták magasabbak (bár férfiak esetén nem sokkal), mint a többi bevándorló esetében.

¹ Lásd például Gödri (2010), (2011). Eltérő motivációik és eltérő migrációs szokásaiak indokolják, hogy különválasszuk e csoportot a többi bevándorlótól.

K3.1.1.1. táblázat: Foglalkoztatási ráták születési hely szerint (százalék)

	Magyarországi	Határon túli	Többi külföldi
	születésűek		
	foglalkoztatási rátája		
Nők	55,7	63,8	60,9
Férfiak	67,1	79,3	78,7

Megjegyzés: 25–64 évesek. A teljes minták nem tartalmazzák mindazokat, akiknek születési helye ismeretlen, illetve akik nappali tagozatos tanulók.

Forrás: Saját számítás a 2011. évi népszámlálás alapján.

A K3.1.1.2. táblázat mutatja a becsült modellek alapján számolt paraméter- és összetételhatásokat. A táblázat tetején láthatók a teljes paraméter- és összetételhatások, majd utána változócsoportonként összegezve is közöljük őket. Figyelemre méltó, hogy bár a különbség nagyobbik része minden esetben magyarázható az összetétel-különbségekkel, a paraméter- és konstanshatások értékei arra utalnak, hogy a bevándorlók előnyében nem feltétlenül az összetételi különbségek játszzák a főszerepet.

A konstans- és paraméterhatás értékeléséhez vegyük figyelembe, hogy a konstans minden esetben a foglalkoztatásnak a 25–29 éves, általános iskolai végzettségű, egyedülálló, közép-magyarországi városban élő egyénekre vonatkozó becsült valószínűsége. Ebben a csoportban a különbségek rendkívüliek. A szomszédos országokból érkezők közel 15, a harmadik országokból érkezők 16–22 százalékponttal magasabb valószínűséggel foglalkoztatottak ilyen tulajdonságok mellett. Ez magában rejti az első fontos megfigyelést: a nem megfigyelt változóknak vagy azok hatásában a bevándorló és a fogadó népesség között komoly eltérésnek kell lennie. A magas konstanskülönbséghez erős negatív paraméterhatások társulnak. A legjelentősebb minden esetben az iskolázottság szerepe. Látható, hogy a bevándorlók iskolázottság szerinti összetétele előnyösebb (főleg a nőké), azonban iskolázottságuk növekedésével részvételük valószínűsége kevésbé növekszik, mint Magyarországon született társaiké. Ez a vizsgálatunk szempontjából fontos

– nem határon túli bevándorló – nők és férfiak előnye szempontjából rendre 10 és 6 százalékpontos negatív paraméterhatást eredményez.

K3.1.1.2. táblázat: Az Oaxaca–Blinder-féle dekompozíció eredményei (százalékpontban mért hatások)

	Harmadik országokból		Határon túli	
	nők	férfiak	nők	férfiak
Teljes felbontás				
ΔE	5,23	11,51	8,12	12,11
Összetétel	3,69	7,77	5,80	6,78
Paraméter	-20,21	-12,36	-12,59	-9,39
Konstans-különbség	21,8	16,1	14,9	14,7
Legmagasabb végzettség				
Összetétel	3,00	2,65	2,16	1,77
Paraméter	-10,08	-6,00	-7,99	-6,64
Életkor				
Összetétel	1,52	2,81	3,39	3,15
Paraméter	-3,66	3,45	-1,04	2,86
Házass/élettársa van				
Összetétel	-0,76	0,60	0,17	1,10
Paraméter	-4,59	-4,17	-2,24	-3,61
Gyermekek száma				
Összetétel	-0,78	-0,18	-0,60	-0,03
Paraméter	3,66	0,08	0,34	0,06
Régió és településtípus				
Összetétel	1,58	1,79	0,62	0,59
Paraméter	-3,27	-3,16	-1,64	-1,38
Angol vagy német nyelvismeret				
Összetétel	-0,86	0,09	0,05	0,21
Paraméter	-2,27	-2,56	0,00	-0,69

Életkor szerinti összetétele szintén mindegyik csoportnak előnyösebb hazai társaikénál. A határon túli nők foglalkoztatottsága csupán a fiatalabb életkorukból adódóan 3,39 százalékponttal magasabb, mint a helyi születésűeké. A nők esetében azonban negatív paraméterhatásokat látunk. Ennek az az oka, hogy a bevándorló nők foglalkoztatása relatíve kevésbé nő, majd jobban csökken koruk múlásával, mint a fogadó népességé. A férfiak esetében pozitív paraméterhatásokat látunk, mivel koruk múlásával kevésbé

csökken a bevándorlók foglalkoztatottsági valószínűsége, mint a magyar születésűeké.

A *házas vagy élettársa van* változócsoportban kontrollálunk a társ végzettségére és gazdasági aktivitására is. A csoportok összetételében családi állapot szerint nincsenek jelentős különbségek. A bevándorlók esetében azonban a házastárs/élettárs léte is kevésbé növeli a foglalkoztatás valószínűségét, illetve annak magasabb végzettsége sem jelent egyértelmű valószínűsége-növekedést, ellentétben a magyar születésűekkel. Ez utóbbi jelentőség valamivel több, mint 4 százalékpontos negatív paraméterhatást okoz a harmadik országok migránsai esetében.

A bevándorló nők foglalkoztatási valószínűsége kevésbé csökken a *gyermek*ek számával, mint a Magyarországon született nőké. Sőt a bevándorló nők esetében már a 3–6 éves gyermekek számával együtt növekszik a foglalkoztatás esélye. Összesen 3,66 százalékpontos előnye van a bevándorló nőknek csak annak köszönhetően, hogy munkaerőpiaci részvételük kevésbé érzékeny a háztartásban élő különböző korú gyermekek számára.

A *lakóhelyre* vonatkozó változók összességében negatív paraméter és pozitív összetételhatással bírnak. A bevándorlók jelentősen nagyobb aránya lakik Budapesten és Közép-Magyarországon, ahol jobbak az elhelyezkedési esélyek, így alacsony, ámbar pozitív összetételhatást látunk az eredményekben. Azonban ahogy a bevándorlók elhagyják a Közép-Magyarországi országrészt, jobban csökken foglalkoztatásuk valószínűsége, mint a magyar születésűeké. Ennek köszönhető egy több mint 3 százalékpontos negatív paraméterhatás a bevándorlók foglalkoztatási előnyére.

A foglalkoztatási ráták közti különbség dekompozíciója a következő fontos kérdéseket veti fel: mi lehet az oka annak, hogy az iskolázatlan bevándorlók jelentősen nagyobb valószínűséggel foglalkoztatottak, mint a magyar születésű képzetlenek, illetve miért kisebb a *végzettség jelentősége* a bevándorlók foglalkoztatási esélyeiben? Ezekre a kérdésekre leginkább önszelekcióhoz kapcsolódó magyarázatok adhatók. Egyrészt, a migrációhoz társuló költségek miatt a kevésbé képzettek közül

is a jobb képességűek döntenek várhatóan a Magyarországra költözés mellett. Másrészt, egy magyarországi születésű, alacsony végzettségű egyén valószínűleg kiterjedtebb kapcsolati hálóval, biztosabb környezettel rendelkezik, jobban ismeri a szociális és egyéb támogatások rendszerét, mint egy bevándorló, emiatt nagyobb lehet számára a munkavállalás alternatív költsége is. Magasabb végzettségű migránsok esetében azonban ezek a tényezők várhatóan kevésbé számítanak. Nagyobb valószínűséggel rendelkeznek megtakarításokkal, ösztönzőik nem olyan erősek, mint egy sok esetben kiszolgáltatottnak mondható alacsonyabb végzettségű migránsnak.

Összességében arra a következtetésre juthatunk, hogy az összetételi különbségek nem magyarázzák maradéktalanul a bevándorló és a Magyarországon születettek között látható foglalkoztatottsági rést. A konstanshatás alapján az mondható, hogy a meg nem figyelt változóknak jelentős pozitív hatása van a bevándorlók foglalkoztatási előnyére, ám érdemes hozzátenni, a konstanskülönbség mérete nem független a referenciacsoportok megválasztásától. Megfigyelt tulajdonságok szerinti összetételük szintén pozitív hatással van a bevándorlók foglalkoztatási előnyére, de a tulajdonságok hatásában mutatkozó eltérések negatívan befolyásolják azt, szinte teljesen kioltva a referenciacsoportok esetén látható hatalmas különbséget.

Hivatkozások

- BLINDER, A. S. (1973): *Wage Discrimination: Reduced Form and Structural Estimates*. The Journal of Human Resources, Vol. 8. No. 4. 436–455. o.
- GALASI PÉTER (2002): A női–férfi munkaerő-piaci részvételi különbségek, 1993–2000. Statisztikai Szemle, 80. évf. 3. sz. 215–226. o.
- GÖDRI IRÉN (2010): Bevándorlás és etnicitás – összefüggések nyomában. Megjelent: *Hárs Ágnes–Tóth Judit* (szerk.): Változó migráció – változó környezet. Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 87–124. o.
- GÖDRI IRÉN (2011): A Magyarországon élő külföldiek jellemzőinek területi sajátosságai és ezek összefüggése a munkaerő-piaci helyzetükkel. Demográfia, 54. évf. 2–3. sz. 81–120. o.
- OAXACA, R. (1973): *Male-Female Wage Differentials in Urban Labor Markets*. International Economic Review, Vol. 14. No. 3. 693–709. o.